

PROBLEME ȘI SARCINI NOI ÎN DOMENIUL ISTORIEI ANTICE

Plenara C.C. al P.M.R. din 9—13 iunie 1958 a pus tuturor cercetătorilor care activează în frontul ideologic o seamă de probleme, a căror dezbatere duce înainte de toate la o severă judecată critică și autocritică a muncii noastre în decursul ultimilor ani, precum și la o seamă de măsuri destinate să înlăture confuziile și erorile care s-au strecurat în studiile unor istorici români, publicate în ultimul timp. Acest lucru era cu atât mai necesar, cu cât tocmai în domeniul științei istorice s-au comis unele dintre cele mai grave erori a căror rădăcină trebuie căutată în slăbirea de neîngăduit a spiritului partinic, în situarea unora dintre istorici pe poziții revizioniste, ca și în îngăduința condamnată acordată unor tendințe anarhice.

Este lesne de înțeles de ce aceste erori și confuzii au apărut mai cu seamă în domeniul istoriei moderne și contemporane. Într-adevăr, influența istoriografiei burgheze s-a îndreptat în ultimii ani cu precădere asupra acestui sector al istoriei, în care — mai mult decât în oricare altul — lupta istoriografiei științifice marxiste se confundă cu lupta politică. Se încearcă astfel pe toate căile derutarea opiniei publice, acordându-se un sprijin neprecupețit tendințelor revizioniste atât de folositoare politicii duse de imperialismul contemporan. Istoricii care lucrează în domeniul epocii moderne și contemporane nu trebuie să uite o clipă că sub masca „adevărului obiectiv”, trimbițat de istoriografia burgheză, sub masca istoricului burghez care afirmă că studiază istoria vremurilor noastre fără de părtinire — *sine ira et studio*, cum spunea altădată Tacit, dînd fățiș exemplul unei istoriografii puse în slujba interesului unui grup social — se ascunde un apărător al orînduirii capitaliste, cu atât mai primejdios, cu cât știe să găsească pentru tezele sale o haină în aparență mai sobră. De aici, frecvența greșelilor cărora le cad și le-au căzut victime

unii dintre cercetătorii noștri de istorie modernă și contemporană. Aceasta nu înseamnă însă că în domeniul istoriei vechi situația nu trebuie considerată în spii it critic și autocritic, pentru a elimina cu un ceas mai devreme cauzele generatoare de confuzii, cauze care și-au dat deja primele lor roade în domeniul istoriei mai apropiate de zilele noastre.

Se poate afirma că cercetările din țara noastră în domeniul istoriei vechi au realizat în ultimul deceniu progrese demne de subliniat. O puternică echipă de arheologi a putut lucra, grație sprijinului neprecupețit acordat de Partid și de Guvern, în condiții nesperate vreodată, acumulînd, în cadrul nenumăratelor șantiere de săpături arheologice, rezultate unanim apreciate în țară și străinătate. Orizontul istoric al cercetătorilor noștri s-a extins astfel în chip considerabil : istoria țării noastre nu mai începe astăzi cu luptele dacilor cu romanii, ci cu apariția omului paleolitic pe teritoriul patriei noastre. Capitolele noi din trecutul îndepărtat al istoriei noastre — amintim în special pe cele din perioada formării statului dac și a formării poporului și limbii romîne — au căpătat de-abia în urma acestor cercetări singura lor bază științifică, trecînd de la domeniul ipotezelor, îngăduite doar de unele mărturii literare, la dovezile materiale, care, singure, permit adevărata lor valorificare istorică.

Aceste prețioase rezultate pun însă cu atît mai stăruitor în fața noastră sarcina de a întări efortul de valorificare istorică, de pe pozițiile materialismului istoric, a imensului număr de mărturii arheologice adunate cu atîta devotament și într-un ritm tot mai viu în ultimii ani. Nu ne referim aici însă atît la valorificarea strict materială a acestor mărturii — problemă importantă, legată însă de unele condiții tehnice, care trag și ele la cîntar — cît mai ales la valorificarea lor din punct de vedere istoric. Sub acest aspect, trebuie făcută înainte de toate observația că interpretarea științifică, de pe pozițiile materialismului istoric, n-a mers mîna în mîna cu descoperirea materialelor arheologice. Studiile de amănunt și rapoartele tehnice de săpături n-au fost totdeauna însoțite de toate încheierile de ordin istoric care se impuneau. Trebuie relevată din acest punct de vedere tendința care se manifestă mai ales în cîmpul cercetărilor din domeniul comunei primitive de a rupe realitatea culturii materiale de viața istorică însăși, care a generat-o și căreia ea i-a servit. Viața formelor sub care se ascunde o lume întreagă de fapte și de idei este studiată ca un scop în sine, realizîndu-se un cerc închis ale cărui raporturi cu viața istorică apar adeseori sumar și superficial exprimate. Dacă termenul de „preistorie” a dispărut din vocabularul arheologilor noștri, conceptul de „arheologie” ca disciplină cu totul deosebită în metoda sa de cercetare de știința istorică, încearcă să ne aducă din nou pe o cale de gîndire ce o consideram depășită.

La timpul lor, Marx și Engels atrăseseră atenția asupra speculațiilor sterile privitoare la „timpul preistoric”. Sterile înainte de toate fiindcă, adaugă Marx și Engels, ele nu ne lămuresc „cum ajungem de la această absurditate a «preistoriei» la istoria propriu-zisă”¹. Absorbit de studiul

¹ K. Marx și F. Engels, *Ideologia germană*, București, ESPLP, 1956, p. 25.

sucesiunii stratigrafice a diferitelor nivele arheologice și de acel al diferitelor tipuri, sub care se prezintă uneltele, armele și podoabele descoperite în așezări sau în necropole, arheologul nu trebuie să uite niciodată că ele reprezintă tot atâtea documente de viață omenească și că ele nu întruhidează un scop în sine. În chip mai mult sau mai puțin deschis, s-a mers uneori la noi pînă a considera cercetarea arheologică ca urmînd calea ei proprie de dezvoltare, total sau aproape total deosebită de cea a istoriei antichității. Unele fenomene specifice istoriei culturii materiale a societății omenești din epoca comunei primitive sînt aduse ca un argument în favoarea acestei teze idealiste. Cu titlu de exemplu, amintim în acest sens problema „cercurilor de cultură”. Precizarea unor zone cu forme de cultură unitare a constituit fără îndoială un mare pas înainte în studiul culturii materiale a omenirii primitive. De aici însă și pînă la conceptul idealist al lui Toynbee, după care nu există progres, ci numai „civilizații” unice și nerepetabile, nu este decît un pas. Pe planul arheologic, teoria „cercurilor de cultură” acceptată integral ca atare, duce în chip ineluctabil spre teoria neokantiană a „valorii” exprimată altădată de Rickert și reluată, cu modificările de rigoare, de revizionistii de astăzi. Numai subliniind la fiecare pas conținutul social-economic al culturii materiale — singura formă sub care putem cunoaște realitatea istorică a acelor îndepărtate vremuri — putem prelua din știința burgheză precizările valabile, stabilite cu privire la un „cerc de cultură” sau la altul.

Dacă în acest caz, conținutul idealist al acestui concept apare numai la o atentă analiză, nu la fel este cazul cînd este vorba de problema rolului factorului geografic în apariția și persistența unor forme arheologice în anumite zone. Este limpede pentru oricine că, pe măsură ce ne înapoiem în timp spre epocile primitive, nivelul tot mai scăzut al forțelor de producție face pe om tot mai puternic legat de condițiile naturale în care trăiește. Aplicînd în chip nedialectic această concluzie la realitățile lumii vechi, unii arheologi continuă să creadă că zona geografică respectivă condiționează în chip absolut sau aproape absolut formele specifice ale unei culturi materiale sau alteia. Se revine astfel pe nesimțite la vechea concepție a lui Ratzel, întemeietorul geopoliticii imperialiste, după care „istoria e geografie în mișcare”. Istoria a fost din totdeauna și va rămîne pentru totdeauna o istorie a dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor sociale, pe care acestea le impun societății omenești în diferitele faze ale evoluției sale. Arheologii sînt cei dinții care, datorită materialului lor de studiu, își pot da seama de acest adevăr, descoperit și luminat de Marx și Engels. A reveni în ciuda acestui adevăr, care luminează înțelegerea noastră asupra mersului înainte al omenirii, înseamnă a readuce — fie și inconștient — în fața tinerilor cercetători o idee la capătul căreia se află concepția reacționară a geopoliticii. Ea trebuie combătută cu toată fermitatea, astăzi mai mult ca oricînd.

În lumina acestor două exemple, poate fi considerată încă nesatisfăcătoare nu numai lipsa de combativitate, dar chiar linia de gîndire a publicațiilor noastre de istorie veche. Fără să contestăm necesitatea și valoarea studierii precise a materialelor cu ajutorul cărora putem reconstitui evoluția societății omenești în perioadele cele mai îndepărtate, e

limpede totuși că preocuparea exclusivă pentru aceste materiale documentare în dauna valorificării lor teoretice de pe pozițiile gândirii materialist-dialectice, a menținut și menține încă la un nivel scăzut publicațiile noastre în acest domeniu. Comitetele de redacție nu s-au îngrijit ca, alături de publicarea unor prețioase documente, istoricii români ai antichității să ia poziție netă, fie combătând denaturările științei burgheze, fie încercând pe baza propriilor lor cercetări, să tragă concluzii de caracter general teoretic în toate problemele care îi frământă. Acest lucru era cu atât mai necesar, cu cât în cursul anului viitor va trebui realizată sarcina cea mai de seamă, care a fost trasată istoricilor români în acest domeniu și anume redactarea primului volum al *Tratatului* de istoria României.

O altă sarcină însemnată și anume valorificarea moștenirii culturale a trecutului, a început anul trecut cu prilejul comemorării a 75 de ani de la nașterea învățatului istoric român Vasile Pârvan.

Cu toate că s-a dovedit în mai multe rînduri că, alături de mari merite, V. Pârvan a avut și numeroase interpretări idealiste, continuă la unii dintre elevii săi o tendință net apologetică, care nu are nimic de-a face cu judecata critică, pe care orice operă istorică o impune. Lucrul acesta a apărut în chip evident cu prilejul comemorării din anul trecut a învățatului român. Studiul lui Radu Vulpe, publicat în nr. 3 din revista *Studii* 1957 este o dovadă concludentă în acest sens. Cu toată încercarea sa de a preciza limitele gândirii idealiste a lui Vasile Pârvan, nici articolul acad. Em. Condurachi, publicat în nr. 9 al *Luptei de clasă* din septembrie 1957, și, într-o versiune mai largă în *Dacia*, I, 1957, nu a tras toate concluziile care se impuneau din acest punct de vedere, accentuînd caracterul apologetic al acestei valorificări critice. Din acest punct de vedere trebuie făcut un pas înainte în studiile viitoare, care trebuie să ia poziție mai netă față de ceea ce este greșit în interpretarea dată de Vasile Pârvan într-o problemă sau alta. Departe de a micșora meritele învățatului român, care a deschis un drum nou în cercetarea trecutului îndepărtat al istoriei noastre, o asemenea judecată critică va pune și mai mult în valoare ceea ce a adus nou și, ceea ce a rămas valabil din munca sa dedicată istoriei poporului nostru. Numai așa vom lega cercetarea noastră cu aceea a lui V. Pârvan, numai așa vom evita pericolul — care există încă la unii cercetători — ca pînă și o afirmație, pe care autorul „Geticelor” ar fi abandonat-o de mult, în fața evidenței documentelor noi, să fie stăruitor apărută de unii din elevii săi, în ciuda argumentelor mai concludente aduse după încheierea operii sale. O astfel de atitudine necritică față de opera unui înaintaș, constituie o adevărată frînă în drumul adevăratei cercetări științifice.

Știința istorică se îmbogățește pe zi ce trece cu noi documente și numai analiza obiectivă, călăuzită de metoda materialist-dialectică, ne poate duce tot mai apropia de adevăr. Poate fi citată în acest sens problema așa-zisei „invazii” scitice, căreia cercetările sovietice recente i-au precizat adevăratele limite și care continuă totuși a fi rezolvată prin păreri cu mult exagerate ale lui Vasile Pârvan. Amintim în acest sens studiul lui Dorin Popescu *Problema Scitilor din Transilvania în Opera lui Vasile Pârvan*, apărută în *Studii și Cercetări de Istorie Veche* nr. 1/1958.

Rezoluția Plenarei C. C. al P. M. R. din 9—13 iunie, ca și discuțiile care au urmat în cadrul Academiei R. P. R., cer înainte de toate o atenție deosebită pentru eliminarea tuturor erorilor și confuziilor prin care revizionismul contemporan încearcă să submineze pozițiile marxist-leniniste în gândirea și în viața politică a statelor socialiste.

Publicațiile Institutului de arheologie al Academiei R. P. R. — și în primul rând cele două periodice *Studii și cercetări de istorie veche* și *Dacia* — trebuie să țină permanent trează atenția colaboratorilor lor în fața pericolului infiltrării concepțiilor idealiste și revizioniste. Trebuie depus un efort tot mai susținut pentru ca sumarul acestor publicații să nu mai fie o simplă înșirare oarecum eclectică de articole și note, ci să oglindească preocuparea istoricilor noștri în domeniul antichității pentru lămurirea activă a problemelor noastre de istorie veche de pe pozițiile marxism-leninismului. Înainte de toate, trebuie depus un efort mai mare decât cel obișnuit pentru ca problema capitală a studiilor noastre de istorie veche din acest moment — problema formării poporului român — să fie cât mai larg dezbătută și, de pe urma acestui efort colectiv, rezolvată cu un ceas mai devreme. Încă și astăzi, cercetătorii noștri așteaptă o monografie mai amplă care să înlocuiască rapoartele preliminară de-abia schițate de la cercetătorii șantierului Morești. *Repertoriul* arheologic, care constituie un adevărat tezaur de informații, ar fi folosit mult mai mult dacă era deja tipărit.

Repertoriul arheologic, rămas în urmă în chip nejustificat din lipsa de fermitate a consiliului științific și, înainte de toate, a conducerii Institutului de arheologie, ar fi trebuit să fie — ceea ce a și fost în intenția celor ce l-au inițiat — un auxiliar prețios în redactarea primului volum al *Tratatului* de istoria României. Numai așa, participând activ și stăruitor la lupta pentru revoluția noastră culturală, aducându-și contribuția lor la cunoașterea științifică a adevăratei istorii și ducând la bun sfârșit sarcina trasată de Congresul al II-lea al P. M. R. vor merita mai departe istoricii români ai antichității încrederea care le este acordată de conducerea statului nostru democrat-popular și de Partidul Muncitoresc Român.

